

Дата: 23.01.2024

Клас: 9

Вчитель: Родіна А.О.

Тема:

Фізичні властивості. Реакція заміщення для метану.

Мета:

- *поглибити знання про поширення органічних сполук у природі на прикладі метану;*
- *ознайомити з фізичними властивостями метану, показати зв'язок будови та властивостей молекули метану;*
- *формувати знання учнів про хімічні властивості алканів на прикладі метану; показати механізм реакції заміщення;*
- *розвивати навички й уміння складання рівнянь хімічних реакцій на прикладі хімічних властивостей метану;*
- *поглибити знання учнів про отруйну дію метану на організм людини;*
- *сприяти формуванню в учнів наукового світогляду;*
- *формувати навички самоконтролю, вміння критично оцінювати свої знання.*

Хімічний диктант

1. Який елемент є обов'язковим у будь-якій органічній речовині:

А. Гідроген (H);

Б. Карбон (C);

В. Оксиген(O).

1. Який елемент є обов'язковим у будь-якій органічній речовині:

А. Гідроген (H);

Б. Карбон (C);

В. Оксиген(O).

2. Який тип зв'язку переважає в органічних сполуках:

А. Ковалентний;

Б. Йонний;

В. Металічний.

2. Який тип зв'язку переважає в органічних сполуках:

А. Ковалентний;

Б. Йонний;

В. Металічний.

3. Які кристалічні ґратки у більшості органічних сполук:

А. Атомні;

Б. Йонні;

В. Молекулярні.

3. Які кристалічні ґратки у більшості органічних сполук:

А. Атомні;

Б. Йонні;

В. Молекулярні.

4. Термостійкість органічних речовин:

А. Переважно невисока;

Б. Тугоплавкі;

В. Витримують високі температури, не розкладаючись на інші речовини.

4. Термостійкість органічних речовин:

А. Переважно невисока;

Б. Тугоплавкі;

В. Витримують високі температури, не розкладаючись на інші речовини.

5. Валентність Карбону в органічних сполуках:

А. II

Б. III

В. IV

5. Валентність Карбону в органічних сполуках:

А. II

Б. III

В. IV

6. Порівняйте кількість відомих органічних та неорганічних сполук:

А. Більше органічних речовин;

Б. Більше неорганічних речовин;

В. Приблизно однакова.

6. Порівняйте кількість відомих органічних та неорганічних сполук:

А. Більше органічних речовин;

Б. Більше неорганічних речовин;

В. Приблизно однакова.

Фізичні властивості. Реакція заміщення для метану

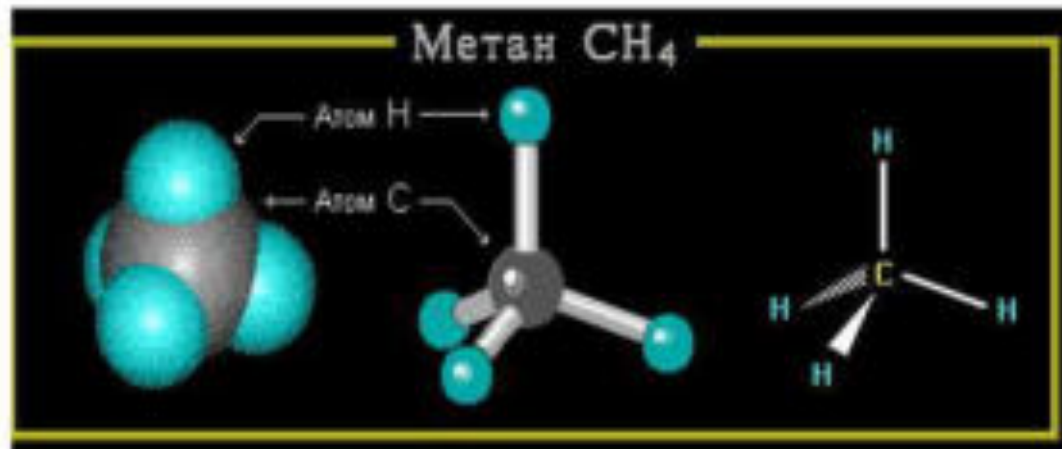
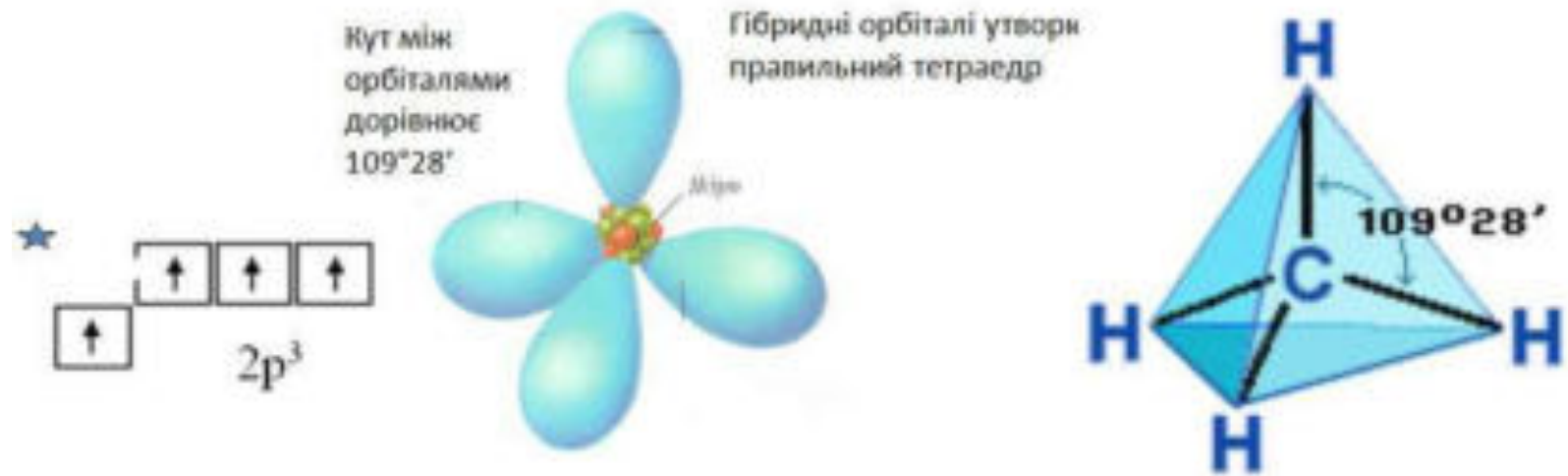

Метан — найпростіша органічна сполука вуглецю з воднем, перший представник алканів. Хімічна формула — CH_4 . Є основною складовою природного газу.

Будова молекули метану

Масштабна модель

Кулестрижнева модель

У французів:

- ❖ Антуан **де** Сент Екзюпері
- ❖ Оноре **де** Бальзак
- ❖ Ги **де** Мопассан
- ❖ Шарль **де** Голь

У голландців LOUWENHOUT

- Вінсент **ван** Гог
- Людвіг **ван** Бетховен
- Пол **ван** Дайк
- Рууд **ван** Ністелрой
- Антоні **ван** Левенгук

Закінчення в українських прізвищах :

- Петрен**ко**
- Шевчен**ко**
- Іванен**ко**
- Григорен**ко**

❖ **пента** - п`ять

❖ **гекса** - шість

❖ **гепта** - сім

❖ **окта** - вісім

❖ **нона** - дев`ять

❖ **дека** - десять

М

е

Т

а

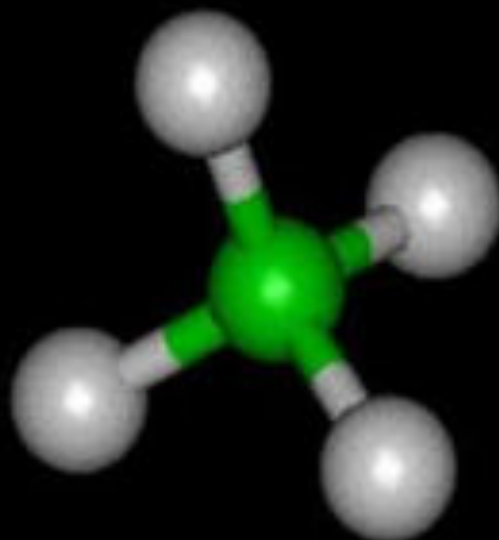
Н

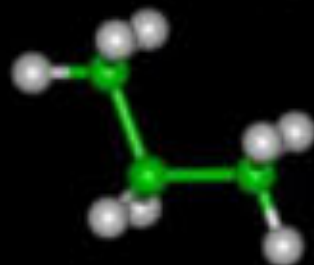
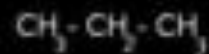
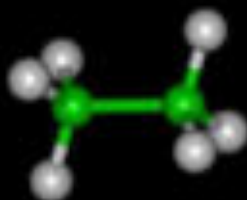
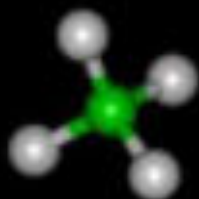
ГОМОЛОГИ

(від грецького “homologos”, “homos” – подібний, схожий та “logos” – слово, закон).

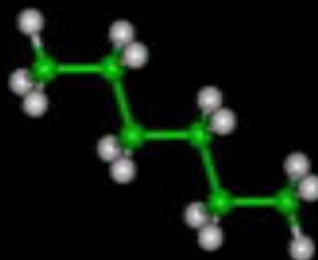
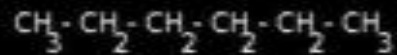
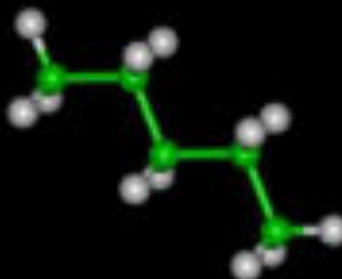
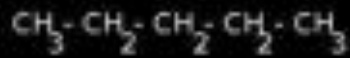
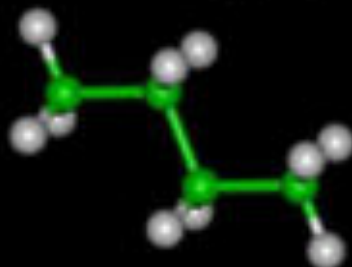
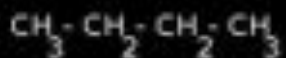

Метан

Гомологи метану

Група атомів

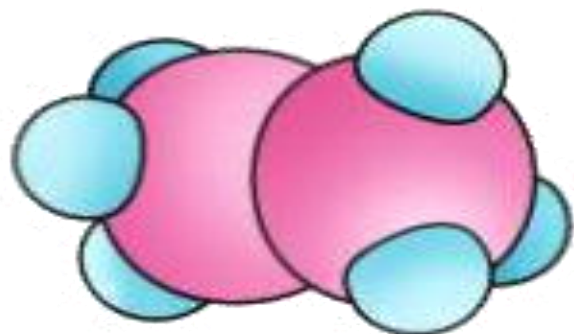

гомологічна різниця

Гомологічним рядом *називають ряд органічних сполук, молекули яких подібні за будовою і відрізняються за складом на одну або декілька груп атомів CH_2*

Насичені вуглеводні, молекули яких мають відкритий ланцюг із атомів Карбону - **алкани**

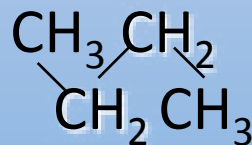

етан

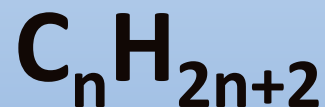

пентан

Молекули пропану і наступних гомологів метану мають зигзагоподібний карбоновий ланцюг

Алкани – гомологи метану

метан

етан

пропан

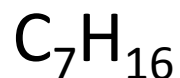
бутан

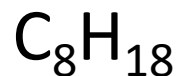
пентан

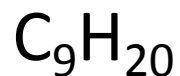
гексан

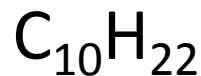
гептан

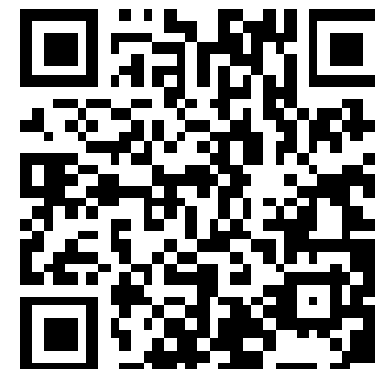
октан

нонан

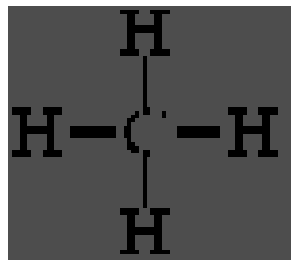
декан

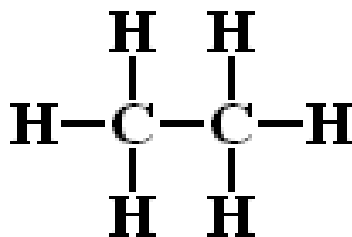
Вправа на засвоєння назв гомологів

<https://learningapps.org/1307191>

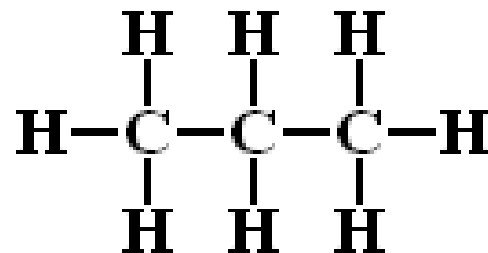
Структурні формули алканів

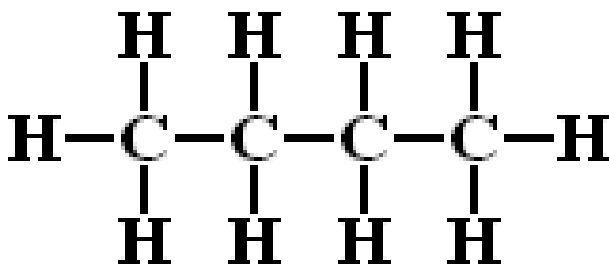
CH_4
метан

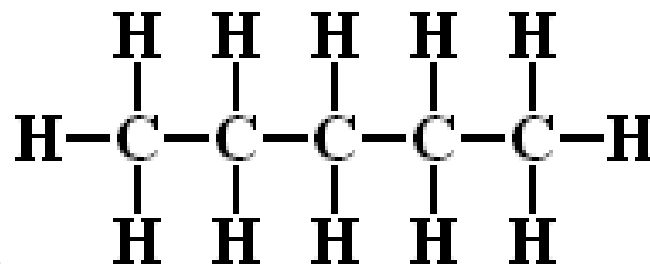
$\text{CH}_3\text{-CH}_3$
етан

$\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_3$
пропан

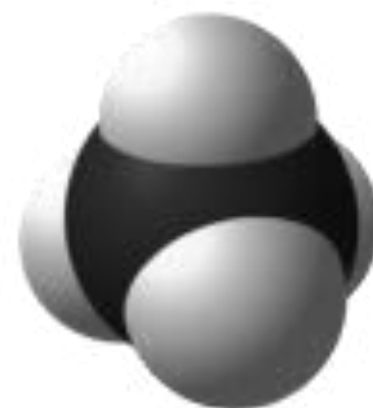
$\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_3$
бутан

$\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_3$
пентан

Фізичні властивості метану:

1. Газ
2. Безбарвний
3. Без запаху
4. Легший за повітря ($M_r(\text{CH}_4) = 16$,
 $M_r(\text{пов}) = 29$)
5. Майже не розчиняється у воді, але
розчиняється в органічних
розчинниках.
6. $t_{\text{пл}} = -182,5^\circ\text{C}$, $t_{\text{кип}} = -161,5^\circ\text{C}$

Поширеність у природі

- Метан є основним компонентом:
- газів природних горючих (до 99,5 %),
- нафтових попутних (39—91 %),
- болотяних (понад 99 %) і рудникових (34—48 %) газів;
- присутній у газах грязьових вулканів (понад 95 %),
- спорадично зустрічається у вулканічних газах і в газах магматичних і метаморфічних порід.
- Цікаво, що Метан присутній також в [атмосферах Землі](#), [Марсу](#), [Юпітера](#), [Сатурна](#), [Урану](#); в газах поверхневого ґрунту [Місяця](#).

фізичні властивості

$\text{CH}_4 \dots \text{C}_4\text{H}_{10}$ –
гази

Т кипіння:
 $-161,6 \dots -0,5 \text{ } ^\circ\text{C}$

Т плавлення:
 $-182,5 \dots -138,3$
 $^\circ\text{C}$

$\text{C}_5\text{H}_{12} \dots \text{C}_{15}\text{H}_{32}$

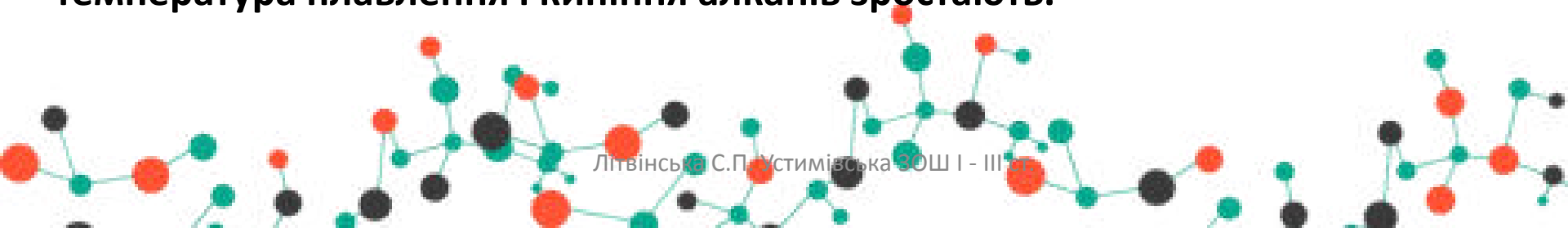
– рідини з
“ бензиновим ”
запахом

Т кипіння:
 $36,1 \dots 270,5 \text{ } ^\circ\text{C}$

Т плавлення:
 $-129,8 \dots 10 \text{ } ^\circ\text{C}$

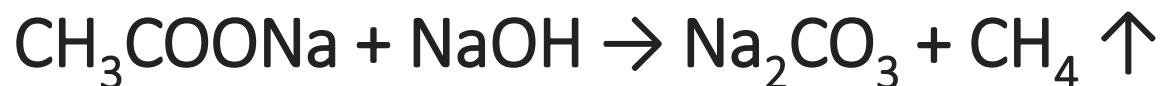
$\text{C}_{16}\text{H}_{34} \dots$ та
решта – тверді
речовини
Т кипіння:
 $287,5 \text{ } ^\circ\text{C}$
Т плавлення:
 $20 \text{ } ^\circ\text{C}$

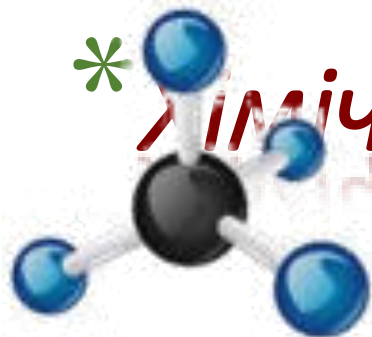
- Зі збільшенням кількості атомів Карбону в молекулах температура плавлення і кипіння алканів зростають.

Способи добування алканів:

У лабораторіях метан можна одержати при нагріванні ацетату натрію з твердим гідроксидом натрію або при дії води на карбід алюмінію:

Хімічні властивості алканів

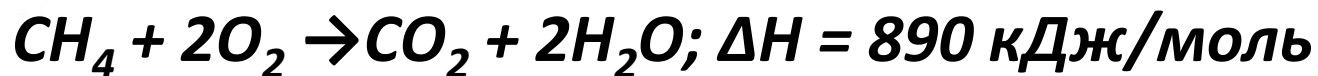
1. За н.у. алкани досить інертні:

- не реагують з лугами і кислотами;
- не окиснюються перманганатом калію (KMnO_4)
- не знебарвлюють бромну воду (Br_2)

У XIX ст. алкани називали «хімічними мерцями»

* 2. Горіння – повне окиснення

Суміш CH_4 і O_2 дуже вибухонебезпечна. Спричинює аварії в шахтах, може статися вибух в приміщенні.

Запишіть рівняння
горіння етану .

Вибух суміші метану з повітрям

https://www.youtube.com/watch?v=N38hZIS40PU&ab_channel=tehnikOptima

* 3. Термічний розклад

$t > 1000^{\circ}\text{C}$

$t = 400^{\circ}\text{C}$

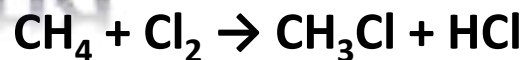

H_2 – для добування HCl , NH_3
 C – для добування гуми і фарб

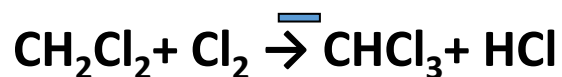
4. Реакції заміщення - галогенування

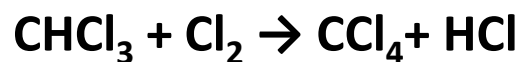
хлорметан

дихлорметан

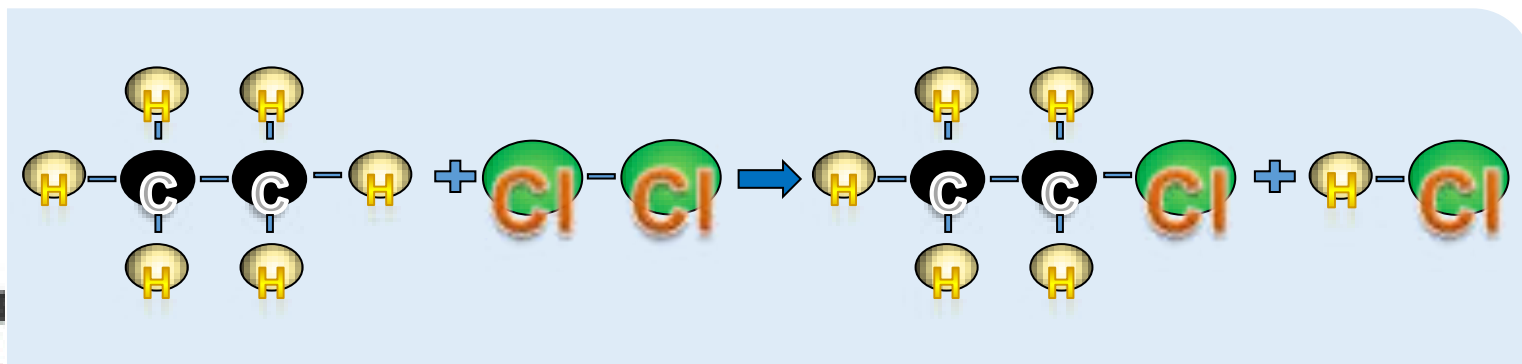
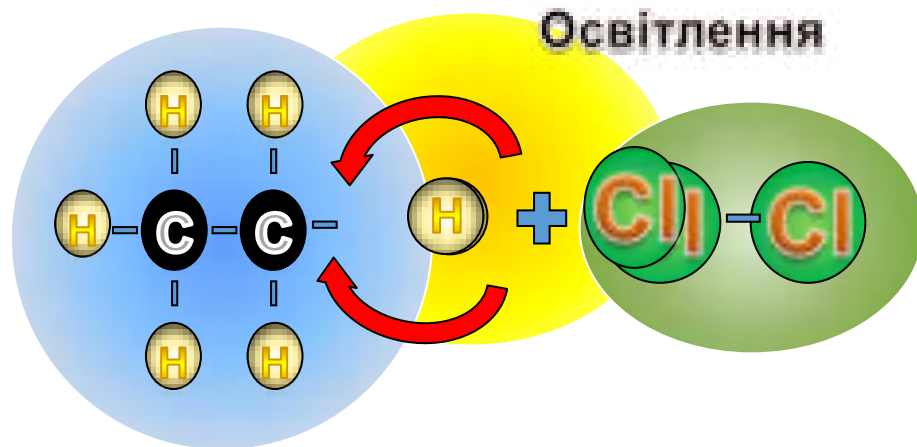

трихлорметан (хлороформ)

тетрахлорметан

Сумарне рівняння:

CH_3Cl

Використовують в холодильних установках, в медицині для місцевої анестезії, в органічному синтезі

CH_2Cl_2

розчинник

CHCl_3

розчинник, анестезуюча дія, раніше використовували в медицині для знеболювання

CCl_4

розчинник, протипожежний засіб, але не в закритих приміщеннях. Оскільки утворюється отруйний фосген COCl_2

Це цікаво!

* До складу феромонів тварин входять деякі вищі алкани. Запах феромонів приваблює комах або їх відлякує.

Феромон тривоги в мурашок-древоточців містить насичений вуглеводень декан.

Насичені вуглеводні, які виробляють квітки орхідеї, виконують функцію приваблювання комах.

Подумай і дай відповідь

Виберіть реакції, характерні для алканів:

Повне окиснення;

Каталітичне приєднання водню;

Приєднання бромуглецю;

Окиснення розчином калій перманганату;

Заміщення за участю хлору;

Термічний розклад.

Установіть відповідності між хімічними реакціями та застосуванням метану:

Реакції за участю метану

Повне окиснення

Хлорування

Термічний розклад

Застосування метану

Виробництво розчинників

Одержання сажі і водню

Паливо

Установіть відповідності між хімічними реакціями та застосуванням метану:

Реакції за участю метану

Повне окиснення

Хлорування

Термічний розклад

Застосування метану

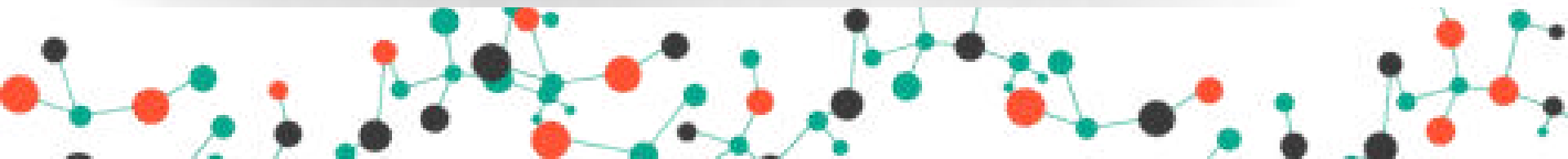
Паливо

Виробництво розчинників

Одержання сажі і водню

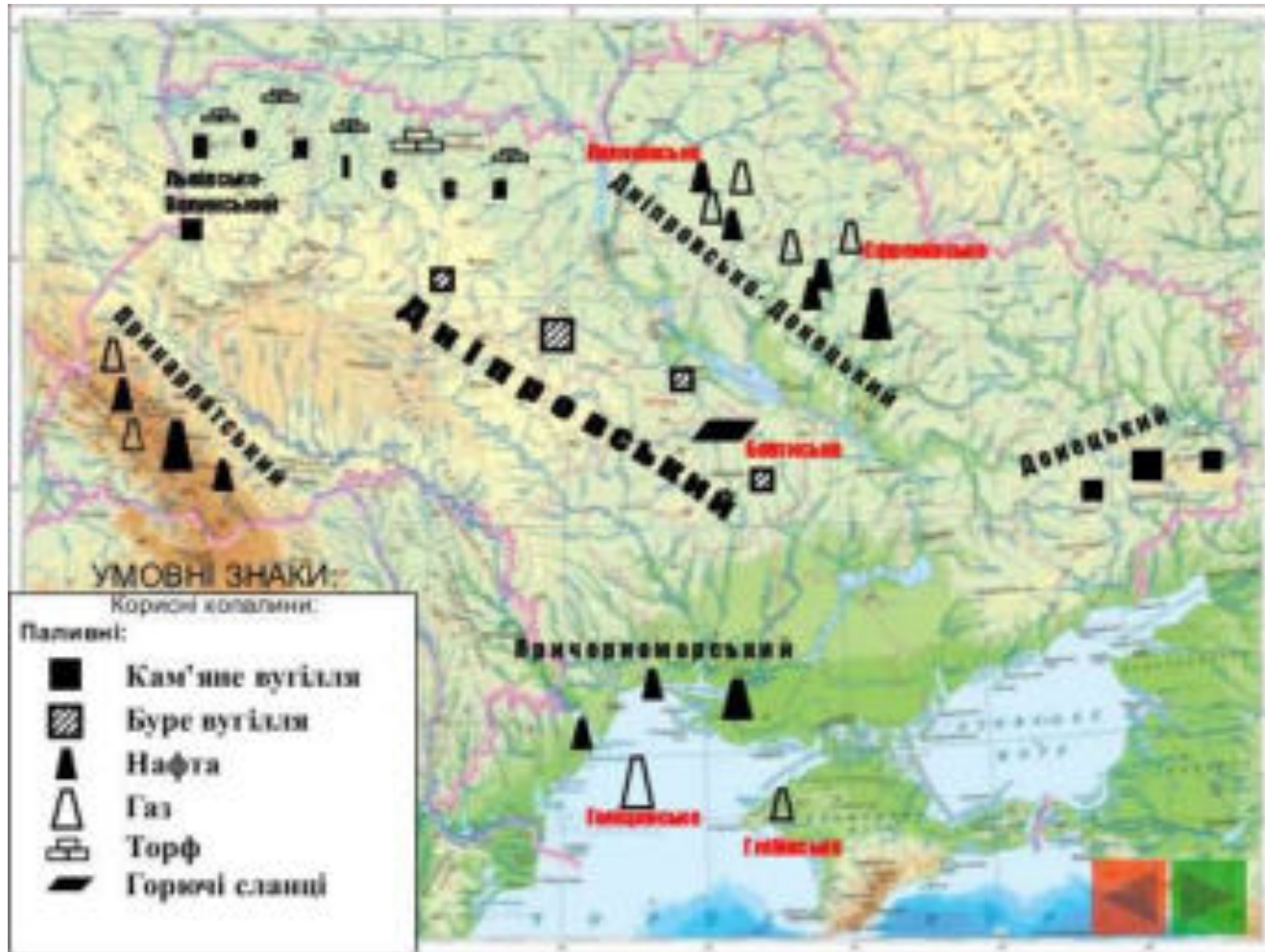

Лайк - дизлайк

Завдання

1. На карті корисних копалин України знайти місцезположення родовищ природного газу. Які області є забезпеченими цією корисною копалиною?

2. Розкрийте таємницю озера Ейбрахам в Канаді?

3. Вивчити гомологічний ряд алканів.

4. Виконати інтерактивні вправи

